

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Mimoškolní aktivity ve vybraných pražských Domech dětí a mládeže

After – school activities in chosen Prague children and youth centres

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Ivana Nováková

Autor:

Květa Chramostová, DiS.

Praha 2019

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě v první řadě poděkovala PhDr. Ivaně Novákové, za její cenné rady, připomínky a trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat DDM na Praze 5, 6 a 8, kde mi velice pomohli dokončit výzkum. Obrovské poděkování patří mé rodině, která mě podporovala a především pak mé mamince a partnerovi, za jejich neskutečnou podporu a trpělivost, protože bez nich bych celé studium zajisté nezvládla.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Mimoškolní aktivity ve vybraných pražských DDM“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

Jméno autora:

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá mimoškolními aktivitami dětí a mládeže ve vybraných pražských Domech dětí a mládeže. Práce je zaměřena na rozvoj a funkce volného času, vývoj jedince a jeho zájmů. Taktéž se zabývá významem mimoškolních aktivit v životě jedince a volným časem dětí a mládeže. V práci je uveden obecný vývoj pražských DDM a jejich právní ukotvení.

Klíčová slova

Volný čas, Aktivity, Výchova, Děti a mládež, Domy dětí a mládeže

Annotation

This bachelor thesis deals with after – school activities of children and youth in selected children and youth centres in Prague. Thesis is focused on development and free time functions, progress of individual and his hobbies. Also it deals with value of after – school activities during individuals life and children's life and children's and youth's free time. The thesis stated general progress of children and youth centres in Prague and legal enshrine.

Keywords

Spare time, Activities, Upbringing, Children and youth, Childrens and youth centres

Obsah

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Volný čas jako pojem	8
1.1. Výchova ve volném čase z historického hlediska	9
1.2. Děti, mládež a dospělí ve volném čase	11
1.3. Etapy vývoje jedince.....	13
1.3.1. Předškolní období.....	14
1.3.2. Doba první strukturální přeměny – mladší školní věk.....	14
1.3.3. Prepubescence – střední školní věk.....	15
1.3.4. Pubescence – starší školní věk	15
1.3.5. Adolescence	15
2. Význam volnočasových aktivit	16
2.1. Volnočasové aktivity a jejich vliv v budoucnu.....	16
2.2. Správný výběr aktivit.....	16
2.2.1. Skupiny a faktory ovlivňující výchovu ve volném čase	17
2.3. Hrozby ve volném čase.....	19
2.3.1. Návykové látky	19
2.3.2. Útěky ze školy - záškoláctví	20
2.3.3. Šikana.....	21
2.3.4. Kriminální chování.....	22
3. Domy dětí a mládeže	24
3.1. Právní ukotvení	24
3.2. Zájmové činnosti v životě dítěte.....	25
3.2.1. Tábory	26
3.3. Osobnost pedagoga volného času	27
3.3.1. Typy pedagogů.....	28
3.3.2. Schopnosti, dovednosti a osobnost pedagoga volného času	31
PRAKTICKÁ ČÁST	33
4. Cíl výzkumu	33
4.1. Metody a místo výzkumu	33
4.2. Klientela DDM, výběr kroužků a navazující činnosti	35

4.3. Výsledky výzkumu	36
4.4. Shrnutí předpokladů.....	47
5. Závěr.....	48
Seznam použité literatury	50
Seznam příloh	52

Seznam zkratk

- 1) DDM – Dům dětí a mládeže
- 2) OSN – Organizace spojených národů
- 3) SO – Správní orgán
- 4) OSPOD – Odbor sociálně právní ochrany dětí
- 5) Sb. – Sbírkky
- 6) PVČ – Pedagogika volného času

ÚVOD

Domy dětí a mládeže (dále jen DDM) v Praze fungují již více než šedesát let. Ačkoliv již několikrát změnily své názvy, je po celou dobu jejich fungování zřizovatelem Hlavní město Praha.

Když byl v roce 1950 v Karlíně otevřen první objekt pro volný čas, který nesl název Dům pionýrů a mládeže, poskytl pražským dětem rozmanité uspořádání aktivit v jejich volném čase. Obvodní DDM začaly vznikat na přelomu 50. a 60. let a po roce 1989 začala vznikat jejich podoba tak, jak je známe dnes – jako zařízení, které má vytvářet vhodné podmínky pro naplnění volného času.

Téma „Mimoškolní aktivity ve vybraných pražských Domech dětí a mládeže“ jsem si vybrala z toho důvodu, že jsem několik let během studia pracovala ve volnočasovém klubu Dědina, který spadá pod DDM Praha 6. Díky této práci jsem měla příležitost účastnit se mnoha akcí pořádaných DDM nejen v Praze 6, ale i v dalších částech Prahy. Přestože mě práce s dětmi dříve nelákala, díky této příležitosti jsem změnila názor a práce s dětmi mě začali velice bavit. V klubu již nepracuji, ale zkušenost mě stále ovlivňuje a věřím, že v budoucnu se k této práci vrátím. Navíc jsem jako dítě sama navštěvovala mnoho kroužků, tudíž mám zkušenosti jak pracovní, tak i jako dítě.

Svou bakalářskou prací bych ráda případným čtenářům ukázala, jaké možnosti mimoškolních aktivit v Praze existují, co všechno mohou navštěvovat a na co se mohou těšit. Taktéž bych ráda zjistila, jaká je nabídka mimoškolních aktivit, jaké jsou zkušenosti jak dětí, tak i zaměstnanců a dobrovolníků, a co by případně chtěli změnit či doplnit tak, aby nabídka vyhovovala co nejvíce návštěvníkům. Dále bych chtěla přiblížit funkce volného času, charakteristiku DDM (včetně právního ukotvení) a na závěr bych se ráda zaměřila na konkrétnější popis několika DDM a jejich zájmových útvarů.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Volný čas jako pojem

Pojem volný čas má opravdu mnoho definic, jelikož každý odborník má svou teorii. I přesto spolu všechny názory a definice nějakým způsobem korespondují. První zmínky o volném času se objevují již ve starověkém Řecku. V této době je volný čas spjat s řeckým filozofem Aristotelem, který jej chápal jako aktivní část dne – čtení veršů, trávení času s přáteli a poslech hudby, zatímco v době středověku byl volný čas věnován především Bohu, tancům a různým hrám. Během renesance bylo naopak volného času málo a lidé se věnovali především práci.

V současné době je volný čas podle Pedagogického slovníku definován takto: „*Volný čas je čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku)*“¹

Břetislav Hofbauer, autor knihy Děti, mládež a volný čas, popisuje funkce volného času tak, jak je vnímají další autoři. Jako příklad uvádí francouzského sociologa Rogera Sue, který popisuje funkce volného času takto:

- *Sociální funkce* – socializace, příslušnost k nějaké sociální skupině
- *Terapeutická funkce*
- *Psychosociologická funkce* – volnost, zábava, rozvoj
- *Ekonomická funkce*

Německý volnočasový pedagog Horst W. Opaschowsky uvádí jako základní funkce volného času tyto:

- *Rekreační* – čas na zotavení a uvolnění
- *Kompenzační* – odstraňuje frustraci a zklamání
- *Komunikační* – komunikace mezi partnery a utužování sociálních kontaktů

¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009.

- *Výchovnou a vzdělávací* – sociální učení, učení svobodné a o svobodě
- *Integrační* – upevňování rodinného života
- *Enkulturační* - kreativní rozvoj, fantazie, kulturní svět, řešení problémů, aktivita subjektu
- *Participační* – účast na vývoji společnosti, angažovanost
- *Kontemplace* – sebereflexe, smysl života²

1.1. Výchova ve volném čase z historického hlediska

Během historie se vyvíjel nejen každodenní režim lidí a společnost jako taková, ale i volný čas. Společnost se vyvíjela od zemědělců až po průmyslovou revoluci.

V dřívějších dobách, kdy bylo hlavní obživou zemědělství, neměl člověk téměř žádný volný čas. Na rozdíl od bohatších lidí, kteří vzhledem ke svému postavení, které hrálo opravdu významnou úlohu, měli volného času podstatně více.

Dříve musel člověk pracovat více než čtrnáct hodin denně a na volnočasové aktivity již neměl čas ani sílu.

Již v Antice byl kladen největší důraz na rozvíjení ducha a osobnosti jedince. Podle Aristotela byl důraz kladen nejen na učení obecně, ale především na sebevzdělávání. Od doby renesance ve 14. století byl jakýkoliv odpočinek „navíc“ absolutně nepřípustný. Člověk musel tehdy relaxovat jen takovou dobu, aby mohl znovu pracovat.

Stejně jako Aristoteles smýšlely další významné osobnosti – např. Thomas Moore nebo Campanella. I oni brali učení jako nejvhodnější způsob trávení volného času.

Zatímco Moore ve svém utopickém díle píše, že ideální pracovní doba pro člověka činí 6 hodin a zbytek času by měl věnovat seberealizaci a volnočasovým aktivitám, Campanella zašel ještě dále. Podle něj by člověku bohatě stačily čtyři hodiny práce a zbytek času by měl věnovat takovým aktivitám, které člověka uspokojí. Zároveň kladl důraz na aktivní využívání volného času, jelikož sám považoval lenost za ohavnost.

U nás v oblasti vzdělávání působil Jan Ámos Komenský (1592 – 1670), který kladl důraz na vzdělávání a kázeň, ale zároveň hlásal, že odpočinek je důležitý: „*Volno si užijte*

² HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004

rozumně, aby si duch odpočinul, ne aby se oslabil.“³ Podle tohoto citátu máme odpočívat tak, abychom „nevypadli“ z učebního procesu.

Během 17. století mají významný vliv na učení a volnočasové aktivity především jezuité, kteří měli v Evropě na starost školství. V něm hrálo významnou roli i náboženství, protože v té době bylo považováno za velice důležité.

Hlavními principy tehdejší výchovy byla především zbožnost, pokora a poslušnost a snaha žáky neustále něčím zaměstnávat. Hlavním cílem při trávení volného času byl především rozvoj uměleckých aktivit - ať už šlo o divadlo či muziku. V hudbě se velice rozmohl sborový zpěv, který byl hojně využíván při bohoslužbách. Postupem času se začaly rozvíjet zájmové kluby či spolky, které byly však primárně určeny dospělým. Po nějaké době se tyto instituce začaly zaměřovat i na děti a mládež. Lid si začal uvědomovat, že rozvoj volného času je pro děti a mládež velice důležitá.

Během 19. století se pedagogika rozvinula na vysokou úroveň a spolu s ní se začaly rozvíjet i další společenské disciplíny. V této době dochází k výrazné změně ve struktuře obyvatelstva. Lidé postupně emigrují z vesnického prostředí do měst a tím docházelo k rozvoji měst. Zde začali mladí lidé hledat svá zaměstnání, což bylo spojeno s mnoha problémy. Tím, kdo se právě touto problematikou začal intenzivně zabývat, byl italský kněz Giovanni Bosco, který chtěl propojit učení a výchovu s radostnými a veselými činnostmi. Podle Bosca by ke každému jedinci mělo být přistupováno individuálně.

Další významnou pedagogickou osobností 19. století byl Pestalozzi. Jeho výchova vedla k tomu, aby se jedinci dokázali v budoucím dospělém životě schopni postarat sami o sebe. Podle Pestalozziho je nejdůležitější skupinou v tomto procesu rodina.

V pozdějších dobách začaly vznikat kavárny, kluby a spolky. Mezi hlavní aktivity byly řazeny vzdělávací, dramatické, hudební a sportovní činnosti. Díky sdružení dospělých, mládeže a vychovatelů se začaly rozvíjet nové druhy činností a institucí, které fungují dodnes. Jde například o knihovny, hřiště, tělocvičny a další sportovní činnosti.

Zařízení určená k využívání volného času se díky politickému vývoji začala vytvářet především na západě Evropy. Naopak zařízení východní části Evropy se zaměřovala především na sociální a zdravotní stránku dětí.

³ KOMENSKÝ, Jan Amos, BRAMBORA, Josef, ed. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.

V meziválečném Československu byla zakládána zařízení pro mladistvé především ve sportovní, tělovýchovné a turistické oblasti. Vznikla organizace Křesťanských sdružení mladých lidí, jejímž cílem byla podpora smysluplného a žádoucího využívání volného času. Taktéž se v organizaci snažili podporovat všechny možné sportovní aktivity. Předsedou tohoto sdružení se stal František Drtina a kořeny tohoto uskupení můžeme najít v Anglii. Další významnou organizací, která u nás vznikla, byl Sokol. Jednalo se o první spolek zaměřený primárně na gymnastiku. V roce 1862 ho založil Miroslav Tyrš.

Počátkem 20. let se začíná formovat nové hnutí, hledající inspiraci a moudrost v přírodě – Woodcraft. Ernest Thompson Seton uvádí tento popis: „*Jedná se o skutečné náboženství všech hochů od 8 do 18 let. V těchto letech se málo starají o to, co si myslí učitel nebo farář, ale záleží jim hodně na tom, co si myslí jejich parta. Nejtvrdší trest, jaký může chlapce postihnout, je vyloučení z party.*“⁴

U nás se ve stejnou dobu začíná rozvíjet skauting. Ten do českých zemí přivedl Antonín František Svojsík pod názvem Junák. Během 2. Poloviny 20. století se však situace začala výrazně měnit. Především proto, že činnost těchto uskupení byla postupně z politických důvodů ukončována a fungovat mohla pouze jediná – Pionýrská organizace.

Změna nastala až po listopadu 1989, kdy se politická situace začala uklidňovat a měnit a organizace, které byly do té doby zastaveny, mohly být obnovovány.

1.2. Děti, mládež a dospělí ve volném čase

Volný čas zahrnuje opravdu mnoho aktivit a to jak o prázdninách, tak i v době mimo vyučování. Do této doby tedy nepatří vyučování a činnosti s tím spojené – příprava do školy, psaní domácích úkolů a další činnosti spjaté se školou. Žák na prvním stupni mívá mnohem více volného času, jelikož nemá ještě tolik povinností, ať už jde o školní či domácí. Rozsah volného času se samozřejmě postupem času mění – jako děti máme volna mnohem více než jako dospělí. Děti nemají tolik zkušeností, proto je u nich velice důležité pedagogické vedení ve volném čase, jehož trávení by mělo být rozmanité, zábavné a hlavně dobrovolné.

⁴ NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

Důležitou součástí volného času je hra, která tvoří podstatnou část života dítěte. Podle Pedagogického slovníku je hra definována takto: „*Hra je forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Zahrnuje činnosti jednotlivce, dvojice, malé skupiny i velké skupiny.*“⁵ Hra je tedy spontánní činnost, která nám pomáhá poznávat svět okolo nás. Má mnoho funkcí:

- Tělesná a pohybová funkce – hra rozvíjí pohybové a motorické schopnosti dítěte, zdokonaluje si obratnost, rychlost apod. Rozvíjí také své rozumové schopnosti, jelikož si začíná uvědomovat manipulaci s předměty, komentuje činnost apod.
- Poznávací a explorační funkce – dítě získává díky hře mnoho nových poznatků a zkušeností, začíná si uvědomovat, jak věci kolem něj fungují, a dostává se do různých rolí. Rozvíjí se fantazie a pozornost.
- Vzdělávací funkce – u předškolního dítěte je častým jevem spontánní opakování a nápodoba toho, co vidí u jiných
- Citové funkce – dítě se při hře chová různě a to jak v pozitivním smyslu (smích, radost), tak i v negativním smyslu (agrese, frustrace). Je potřeba ho upozornit, že agresivní projevy chování jsou nežádoucí
- Socializační a společenská funkce – při hře se dítě učí jak spolupracovat s ostatními dětmi, jak řešit problémy nebo dodržovat pravidla

Hra zastává v životě dítěte důležitou roli a významně přispívá k optimalizaci jeho vývoje. Jakákoliv hra je dobrovolná a příjemná aktivita, která vychází z vnitřní motivace dítěte a ve které se aktivně angažuje. Dítě díky ní poznává svět, prožívá různé pocity a jejím prostřednictvím jsou naplněny jeho potřeby a zájmy. Právo si hrát je dokonce zakotveno v Úmluvě o právech dítěte („*Mezinárodní dokument navazující na předcházející deklarace práv dítěte. Valným shromážděním OSN byl přijat v r. 1989, v ČR je v platnosti od r. 1991 formou ústavního zákona. Dokument deklaruje uznávání a respektování důstojnosti a základních práv dětí – práva na život, ochranu a rozvoj. Uznává dítě jako*

⁵ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009.

individualitu s právem účasti, dítě přestává být pouze pasivním objektem ochrany a péče.)⁶
Pomocí hry získává dítě mnoho nových kompetencí, díky kterým se zvyšuje jeho sebevědomí a psychická odolnost.

1.3. Etapy vývoje jedince

Při každé práci s dětmi je důležité znát období vývoje, kterým děti prochází. To nám pomůže adekvátně reagovat na zvláštnosti vývoje. Všichni procházíme určitým vývojem od narození až po stáří.

Bedřich Hájek ve své publikaci *Nástin metodiky zájmových činností* uvádí tyto fáze vývoje:

- **Novorozenecké období** – prvních 6 týdnů života
- **Nemluvně** – do jednoho roku
- **Batole** – období rozvoje pohybu a řeči (do 4. roku života)
- **Předškolní období neboli období předškolních her** (4. - 6. rok)
- **Mladší školní věk neboli doba první strukturální přeměny, která začíná obdobím vyrovnanosti** (cca 6 – 11 let) – jde o žáky prvního stupně ZŠ
- **Střední školní věk – prepubescence čili druhá strukturální přeměna** (11 – 14 let) – jde o žáky druhého stupně ZŠ
- **Starší školní věk čili pubescence – doba pohlavního dozrání** (14 – 16 let) – začátky střední školy
- **Dospívání – adolescence** (16 – 20 let)⁷

Jelikož v každém vývojovém období se rozvíjejí jiné schopnosti, ráda bych se v následujících odstavcích ve zkratce zamyslela nad jednotlivými obdobími od

⁶ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009

⁷ HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 9788072902651.

předškolního období až ke staršímu školnímu věku. S těmito skupinami se v DDM pracuje nejčastěji, proto je jejich popis pro tuto práci nezbytný.

1.3.1. Předškolní období

Toto období probíhá přibližně od třetího do šestého roku života dítěte. Hlavním rysem tohoto období je rozvoj pohybové aktivity, dítě začíná využívat smysly a city – a to především při hrách. Dítě potřebuje dostatek pohybu, ale stejně tak i dostatek odpočinku. Je hodně využívána fantazie a to hlavně při hře, kreslení nebo v řeči, jelikož v tomto období začíná své touhy a přání projevovat především řečí. Objevují se první návyky hygieny a dítě se učí oblékat.

„Charakteristickým znakem tohoto věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoúčelná. Umožňuje například dítěti, aby se uplatnilo a prosadilo ve vrstevnické skupině. K uvolnění této závislosti přispívá osvojení běžných norem chování, znalost rolí a přijatelná úroveň komunikace.“⁸

1.3.2. Doba první strukturální přeměny – mladší školní věk

Toto období je charakteristické nástupem do školy. Začíná se projevovat soutěživost mezi vrstevníky a tím roste motivace. Spolu se soutěživostí začíná dítě zažívat spolupráci, kdy se snaží pomoci ostatním (právě třeba při soutěžích) a sebezdokonalování. Hlavním motivem tohoto období se stává škola – nadšeně vyprávějí, co nového se naučili a těší se na další den. Stále se projevuje závislost na autoritách, především na vyučujícím a rodičích. Toto období však kolem desátého roku postupně ustupuje a děti se spíše zaměřují na kamarády a utváří první pevnější skupiny.

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

1.3.3. Prepubescence – střední školní věk

Jde o období ve věku 11 – 15 let, tedy období dospívání. Toto období je také nazýváno jako druhé období vzdoru. Vývoj dívek a chlapců probíhá odlišně – dívky dospívají o něco dříve. Dochází k pohlavnímu zrání, k rozvoji poznávacích procesů, zlepšuje se vnímání času a prostoru. Děvčata i chlapci začínají projevoval zájem o druhé pohlaví. Dítě začíná vyžadovat svoje soukromí, vzdoruje autoritám a více se zaměřuje na své vrstevníky. Začíná se objevovat tzv. „bdělé snění“, kdy jedinec sní o lásce, dobrodružstvích a úspěších.

1.3.4. Pubescence – starší školní věk

V tomto období dochází ke zklidnění vývoje. Mezi oběma pohlavími jsou viditelné rozdíly, postupně dozrávají veškeré psychické i tělesné funkce. Dospívající mohou být často sami se sebou nespokojeni, mohou trpět pocitem méněcennosti. Často se během první fáze puberty střídají nálady, což může mít dopad nejen na vztahy mezi vrstevníky, ale hlavně rodiči. Po šestnáctém roce života se již tyto emoce stabilizují a dospívající jedinec je dokáže lépe ovládat.

1.3.5. Adolescence

Do období adolescence můžeme zařadit osoby ve věku 15/16 – 20 let. Jde o poslední období, které předchází dospělosti. V této fázi dochází k vyjasnění si životní orientace a objevují se sklony k uniformitě. Jedinci v tomto věku již dokáží uvažovat flexibilně, objevují a respektují mezilidské vztahy a orientaci. Završuje se osobnostní rozvoj a jedinec začíná být respektován jako dospělý.

2. Význam volnočasových aktivit

V dětství, dospívání i v dospělosti. Ve všech těchto obdobích nás volnočasové aktivity určitým způsobem rozvíjejí. U dětí se jedná o rozvoj schopností, o učení se komunikaci v odlišném kolektivu než je rodina nebo školní kolektiv. Aktivity poskytují oddech nebo vypuštění přebytečné energie. Zatímco u dětí a dospívajících jde především o utváření hodnot a utváření morálky, u dospělých jde především o relaxaci.

2.1. Volnočasové aktivity a jejich vliv v budoucnu

Způsob trávení volného času může mít vliv i na dospělý život. Velice často se stává, že si dítě vybere školu, případně budoucí povolání na základě toho, jaké mělo možnosti volnočasových aktivit během dětství. Kupříkladu děti, které navštěvovaly počítačový kurz, často si vyberou jako další studium informatiku. Pokud navštěvují dramatický kroužek, nejspíše si vyberou umělecké obory. Osobně si myslím, že dítě by mělo navštěvovat více kroužků, jelikož si tak získá větší rozhled a časem se samozřejmě může zaměřit na to, co ho zaujme nejvíce.

2.2. Správný výběr aktivit

Je velmi důležité, aby rodiče svého potomka do žádného kroužku či jiné aktivity násilím nenutili. Z vlastní zkušenosti vím, že se nucená aktivita může dětem velice brzy zprotivit, ba až znechutit. V první řadě by si rodiče měli uvědomit, co jejich potomky baví a důkladně to s nimi probrat. Není od věci se s dítětem domluvit, ať si vyzkouší několik kroužků a samo si vybere ty, které ho nejvíce zaujmou nebo ve kterých vyniká.

Skvělým projektem, který nabízí širokou škálu aktivit pro děti je například Bambifest (dřívější Bambiriáda). Zde se mohou rodiče s dětmi poohlédnout po všech možných aktivitách prezentovaných různými organizacemi. V současné době se koná pouze v několika městech v Moravskoslezském kraji, což je dle mého názoru obrovská škoda. Mrzí mě, že Bambiriáda jako taková (konala se v asi 17 městech po celé republice po dobu 2 – 4 dnů) již skončila. Jako dítě jsem navštěvovala tuto akci na Letenské pláni a

vždy jsem si to moc užívala. Děti i rodiče si zde užili vždy spoustu zábavy, a pokud se podařilo, rodiče zde našli vhodné aktivity pro své ratolesti.⁹

Jestliže se výběr aktivity podaří, je velmi pravděpodobné, že se těmto aktivitám bude dítě věnovat i ve starším věku. Pro děti, které pochází z rodin, kde není kladen až takový důraz na trávení volného času nebo z rodin, které na tom nejsou finančně nejlépe, existuje možnost otevřených klubů, které jsou zřízeny jednotlivými Domovy dětí a mládeže.

Všechny aktivity, které děti baví, jsou opravdu přínosné. Smutným faktem je, že v současné době jsou veškeré takové aktivity finančně náročné. Někteří rodiče tak nemohou svým dětem dopřát potřebnou aktivitu.

2.2.1. Skupiny a faktory ovlivňující výchovu ve volném čase

Nejen děti, ale i lektori, rodiče a další subjekty můžeme brát jako účastníky výchovy ve volném čase. Děti a mladiství získávají díky výchově ve volném čase mnoho nových zkušeností, zatímco dospělí mezi nimi působí jako organizátoři a pomocníci. Existuje mnoho faktorů, které volný čas ovlivňují. Nejvýznamnějším faktorem v tomto případě je rodina, následuje vliv vrstevnických skupin a prostředí.

Rodina je v tomto případě opravdu nejdůležitějším faktorem, jelikož bez správné rodinné výchovy, a tím je myšleno i zázemí jako takové, nemůže docházet k vhodným podmínkám pro dítě. Děti vidí v rodičích svůj vzor, kterému se snaží přiblížit a většinou po rodičích opakují činnosti, které vykonávají.

Rodina plní několik funkcí:

- a) Biologicko – reprodukční funkce: zajištění potomstva
- b) Sociálně – ekonomická funkce: finanční zabezpečení rodiny
- c) Ochranná funkce: zajištění životních potřeb členů rodiny
- d) Emocionální funkce: zabezpečení citových vztahů mezi členy rodiny

⁹ Převzato z <http://www.bambifest.cz/o-bambifestu>

Pokud by i byť jedna funkce v rodině chyběla, případně nefungovala tak jak má, nemůže u dítěte docházet k harmonickému a správnému vývoji. S tím souvisí o rozdělení funkčnosti rodin, které závisí právě na tom, jak své funkce rodina plní.

Funkční rodina – rodina plní všechny své funkce a dítě se tak může správně vyvíjet.

Dysfunkční rodina – zde dochází k problémům alespoň v jedné funkci, avšak ještě v takové míře, že stačí odborná pomoc – např. formou terapie. Vývoj dítěte již může být ohrožen.

Afunkční rodina – zde dochází již k závažným poruchám ve všech funkcích, kdy je silně ohrožen nebo již narušen vývoj dítěte. Jedinou možností, jak vývoj dítěte zachránit, je umístit ho do náhradní rodinné péče.

Primárně by bylo vhodné zjistit příčinu těchto problémů. Ze strany rodičů to může být z několika příčin. Rodiče se o děti starat nechtějí, nemohou nebo neumějí, což jsou převážně nezletilé matky a rodiče se sníženými rozumovými schopnostmi.

Dalším významným faktorem je vliv vrstevnických skupin. Všechny společenské skupiny, kterými za život projdeme, na nás mají určitý vliv. Díky takovým skupinám dochází k uspokojování potřeb, navazování vztahů a zisku zkušeností. Stejně jako rodina, tak i skupiny mají svá dělení. Hlavním dělením jsou skupiny primární, což v tomto případě je hlavně rodina, a sekundární – tedy ty, do kterých se dostaneme v průběhu života. Dalším dělením jsou skupiny formální a neformální. Mezi formální skupiny v životě dítěte patří třída, zájmový kroužek, neformální skupinou jsou ty, kam patří člen na základě svých vlastností. Dále jsou skupiny členské - člověk do nich patří. Zase mohu zmínit rodinu, do které se rodíme. Druhů skupin je opravdu mnoho. Každopádně na děti mají vrstevníci velmi silný vliv. A to jak pozitivní tak i negativní. V případě negativního vlivu se může dítě uzavřít do sebe, může začít mít problémy se školním prospěchem, případně může ztratit chuť trávit jakkoliv volný čas. Podobným nástrahám se budu věnovat v následující kapitole Hrozby ve volném čase.

Pro člověka je prostředí taktéž důležité, jelikož se díky vlivu prostředí můžeme správně vyvíjet a zároveň nám přináší různé překážky, které se učíme překonávat a získáváme tím mnoho zkušeností.

2.3. Hrozby ve volném čase

*Ubývání volného času tráveného zájmovými činnostmi, sportem nebo třeba četbou knih je z části způsobeno snadnou dostupností médií, rizikem zvláště u dětí je vytvoření zkresleného obrazu světa z televizní obrazovky. Nejvýznamnější podíl viny na násilí mladistvých má dle některých studií tlak na školní výkon a média tomu napomáhají předloženou násilností, bez informovanosti příčiny a důsledku.*¹⁰

Mnoho rodičů dělá zásadní chybu, že se svým dětem dostatečně nevěnují a televizi používají jako výchovný prostředek. Dle mého názoru by neměla být televize dětem do určitého věku vůbec pouštěna a už vůbec by neměla být umístěna v místnosti, kde děti spí. Rodiče by se měli svým dětem aktivně věnovat, rozšiřovat jim obzory a trávit s nimi čas venku. Tím mohou předejít problémům, které se pokusím na následujících stránkách popsat.

2.3.1. Návykové látky

Do této kategorie řadíme v první řadě alkohol, který je bohužel stále dostupnější. Experimentování s alkoholem začíná v současné době poměrně brzy. První pokusy se objevují již na základní škole a to nejčastěji mezi dvanáctým a čtrnáctým rokem.

Důvodů, proč dospívající začínají alkohol konzumovat již tak brzy, je mnoho. Nejčastějším důvodem je touha zapadnout a neodlišovat se od ostatních vrstevníků. Prostředím, kde k tomuto prvnímu kontaktu dochází, jsou nejčastěji diskotéky nebo oslavy u spolužáků nebo kamarádů.

Mezi návykové látky patří i tabákové výrobky a zejména drogy, které jsou i přes veškerou prevenci a osvětu stále dostupné i dětem mládeži. Velmi často se setkáváme s mladistvými pod vlivem. Tato problematika je natolik závažná, že by si zasloužila samostatnou kapitolu v mnohem větším rozsahu, než umožňuje rozsah této práce.

Jen tedy s uspokojením konstatuji, že návykové látky jsou v popředí pozornosti, o čemž svědčí mimo jiné kroky vlády ČR a dalších kompetentních orgánů, Jde nejen o přijetí zákona proti kouření, který je již rok v platnosti, ale i další kroky, například plánované

¹⁰ BLAŽEK, Bohuslav. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-11-7.

zvýšení spotřební daně na alkohol a cigarety, které by mohlo mimo jiné i ztížit dostupnost těchto návykových látek pro děti a mládež.

2.3.2. Útěky ze školy - záškoláctví

Mezi poruchy asociálního rázu během dětství a dospívání můžeme zařadit lhaní, útěky z domova a útěky ze školy – záškoláctví. Důvodů proč tak dítě činí, může být mnoho – dítě je šikanováno, jsou na něj kladeny přehnané nároky ze strany učitelů i rodičů nebo problémy mezi vrstevníky. U útěků z domova to zase mohou být vyhrocené vztahy mezi rodinnými příslušníky.

Útěky můžeme dělit na dva druhy:

- Impulzivní útěky – Dítě jedná bez rozmyslu. Jde o okamžitý „zkrat“, kdy se dítě snaží utéct před potrestáním (např. se bojí kvůli známám na vysvědčení), ponížením atd. Obvykle se samo vrátí domů. Pokud se podaří vyřešit problémy, které dítě donutily k útěku, zpravidla se již tyto útěky neopakují.
- Chronické útěky – zde se již nedá hovořit o unáhleném jednání, ale o předem promyšlené plány. Jde především o děti z rodin, kde je někdo z členů – často samo dítě – fyzicky nebo psychicky týraný. Dítě má většinou přesně naplánováno, kdy a kam uteče. V tomto případě se ale domů vrátit nechce.

Záškoláctví bývá často spojováno s dalšími druhy rizikového chování, které povětšinou negativně ovlivňují osobnostní vývoj dítěte.

Součástí školního řádu je popis toho, jak záškoláctví zabránit, docházka je evidována třídním učitelem, který při prvním náznaku záškoláctví musí kontaktovat zákonného zástupce. Dále může o pomoc požádat příslušná SO – v tomto případě OSPOD.

Záškoláctví můžeme rozdělit na několik kategorií:

- *Pravé záškoláctví – Rodiče si myslí, že žák do školy chodí. Ten se zde však neukazuje nebo jen velmi sporadicky.*
- *Záškoláctví s vědomím rodičů – na této formě se podílí několik typů rodičů. Mohou to být ti, kteří mají odmítavý postoj ke škole, nedostatečná ochota věnovat se dítěti nebo rodiče ze sociálně slabých rodin, kteří se bez pomoci při výchově dítěte neobejdou.*

- *Záškoláctví s klamáním rodičů - existují děti, které dokážou přesvědčit rodiče o svých zdravotních obtížích, pro které nemohou jít do školy, a rodiče jim absenci omlouvají pro tyto zdravotní důvody. Tento typ záškoláctví je však obtížně rozlišitelný od záškoláctví s vědomím rodičů.*
- *Útěky ze školy – taktéž nazýváno jako interní záškoláctví. Žáci sice do školy přijdou, nechají si zapsat přítomnost např. do třídní knihy, ale během vyučování na několik hodin odejdou. Většinou zůstávají v budově školy nebo ji na krátkou dobu opustí.*
- *Odmítání školy – některým typům žáků činí představa školní docházky psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany, či výskytu školní fobie nebo deprese.¹¹*

2.3.3. Šikana

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování, až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.¹²

Faktorů, které významně přispívají k rozvoji šikany, je nespočet. Může se jednat o agresivní osoby ve třídě nebo jiné vrstevnické skupině, znuděnost či odlišnosti šikanovaného dítěte.

¹¹ KYRIACOU, Chris. *Effective teaching in schools: theory and practice*. 3rd ed. Cheltenham: Nelson Thornes, c2009. ISBN 1408504235

¹² ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie: učební text*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-959-5.

Šikanu dělíme na zjevnou a skrytou. Zjevnou šikanou jsou především fyzické a psychické útoky, materiální násilí nebo nadávky. Projevy skryté šikany, podle mě té horší varianty, je nejčastěji přetvářka, pomlouvání, intrikářství, posměch.

Sama jsem si šikanou prošla, dokonce oběma variantami. A pro člověka je mnohem horší skrytá forma. Okolí dítěte, alespoň z mé zkušenosti, mu mnohdy nevěří. Občasná rána nebo podkopnutí nohou se dá zvládnout, ale posměch, urážky a jiné slovní napadání mohou zanechat v člověku nehezku vzpomínku. Právě díky tomu, co se mi stalo, mám dodnes problém seznamovat se s větším počtem lidí. Při svém působení v klubu Dědina jsem nejspíš dokázala zachytit několik počínajících případů šikany. Stačilo si s dětmi promluvit a troufám si říct, že to pochopili.

2.3.4. Kriminální chování

Nejen veřejnost, ale i masmédiá jsou postiženy předsudky o mládeži, která vykazuje znaky kriminálního chování. Takové předsudky jsou spojeny s mnoha faktory – různé společenské postoje, společenská frustrace a mnoho dalších faktorů. Ještě větší význam mají postoje pracovníků v zařízeních, které jsou zaměřeny na práci a výchovu rizikové mládeže. I sami pracovníci mají nějakou představu o osobnosti kriminálního. Každá osobnost je samozřejmě ovlivňována mnoha dalšími faktory, ať už jde o genetiku či psychické poruchy.

Poruchové chování lze popsat jako chování, které je odchýleno od tradičních společenských norem, které člověk není schopný respektovat na takové úrovni, která odpovídá jeho věku nebo rozumovým schopnostem. Každý jedinec se během svého života učí rozpoznávat žádoucí a nežádoucí projevy chování a i to, jak se vhodně chovat v určité situaci.

V první řadě jde o to, aby dítě znalo, jaká pravidla a normy jsou ve společnosti nastavena a aby se podle těchto pravidel také správně chovalo. Jako první skupina, kde dochází k socializaci, je samozřejmě rodina. Zde se dítě učí základní pravidla správného chování. V dalším vývoji se již učí své chování korigovat samo, případně jej reguluje například třídní učitel či jiná autorita. Vrcholem tohoto stupně socializace je vědomí viny – tedy to, že v případě prohřešku dokáže pociťovat vinu.

Delikventní chování je popisováno *„jako pokus člověka s nízkým sebehodnocením zvýšit pocit vlastní hodnoty kriminálním činem v podmínkách, které mu neumožňují,*

případně blokují běžnou, společensky přijatelnou formu potvrzování vlastní hodnoty studijními výsledky, prací, sportovními výkony, úspěšně realizovaným vztahem k člověku opačného pohlaví, založením rodiny atp. Kriminalita by z tohoto hlediska byla jakýmsi obranným mechanismem Já, který spouští nepříznivé sociální prostředí.“¹³

Základem správné výchovy v rodině je to, že nejen dítě má úctu k základním hodnotám, normám a pravidlům společnosti. Pokud rodina neplní výchovnou funkci, velice pravděpodobně se u dítěte projeví delikventní chování. Stejně tak, pokud v rodině chybí citový vztah a celkově zájem o dítě, může takové jednání vést ke kriminalitě dítěte. Nejčastějšími faktory, které mohou vést ke vzniku deviantního chování jsou například tyto: rodiče závislí na alkoholu či jiných návykových látkách, příliš autoritativní nebo naopak liberální výchova, nezájem rodičů o studijní výsledky ve škole, o jeho prospěch, o to, jak tráví svůj volný čas a s kým, rodina rozvrácená, pobývání dítěte v dětském domově či jiném zařízení, přílišné pracovní vytížení rodičů, „odkládání“ dítěte k televizi, prarodičům či jiným rodinným příslušníkům.

¹³ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-x

3. Domy dětí a mládeže

V současné době se v Praze nachází patnáct Domů dětí a mládeže (některé z nich mají ještě další pobočky a jiná pracoviště). Mezi nejstarší DDM v České republice patří Dům dětí a mládeže hlavního města Prahy, který funguje již téměř 60 let.

DDM nabízí rozmanitou škálu kroužků (například DDM Praha 5 nabízí přes sto kroužků), ať už jde o dramatickou výchovu, kreativní kroužky nebo ty nejoblíbenější – sportovní. Kromě těchto aktivit pořádají DDM nejrůznější akce, soutěže, výstavy či různé turnaje.

O volnočasové aktivity je stále větší zájem i mezi rodiči, což dokládá to, že převážná většina DDM nabízí aktivity nejen pro děti a mládež, ale i pro dospělé.

Jak jsem již psala výše, kroužky bývají finančně náročné. Za dobu mého působení ve volnočasovém klubu Dědina jsem vyzorovala, že mnoho dětí by se nějakého kroužku rádo účastnilo, ale rodiče na tom bohužel nejsou finančně dobře a nemohou tak svým dětem poskytnout to, co by si děti přály. Nejednou jsem přemýšlela, jak bych jim mohla pomoci, ale bohužel není v mých silách poskytnout pomoc všem.

Provoz DDM funguje celoročně a probíhá i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování.

DDM nabízí svým klientům například:

- nejen pro děti a mládež, ale i pro dospělé zájmovou činnost, a to ve více jak 290 kroužcích a oddílech různého zaměření
- pravidelné pořádání akcí pro veřejnost – vystoupení různého druhu
- vzdělávací programy a výukové kurzy
- volnočasové kluby pro mládež
- prázdninové tábory (v létě i zimě), příměstské tábory a víkendové akce

psychologickou poradnu, individuální poradenství

3.1. Právní ukotvení

Organizační řády Domů dětí a mládeže se řídí zejména zákonem číslo 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský

zákon). Dalšími zákony a vyhláškami, kterými se musí DDM řídit, v souladu se Školním vzdělávacím programem DDM a s navazujícími platnými předpisy, jsou především:

- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

Jedná se o příspěvkové organizace zapsané v rejstříku, který je vedený Magistrátem hl. města Prahy. Ředitele DDM jmenuje a odvolává Rada hl. města Prahy. V současné době zřizuje 13 DDM hlavní město Praha a 2 DDM městské části.

3.2. Zájmové činnosti v životě dítěte

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a sklonů. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou motivaci.“¹⁴

Zájem lze popsat jako speciální typ motivace. Jde o takové podněty nebo činnosti, které nás něčím zaujaly nebo upoutaly naší pozornost. Již od mala děti prozkoumávají vše, k čemu se dostanou. Jakmile se dítěti dostane do rukou něco, co ho nějakým způsobem zaujme, začne činit první pokusy o prozkoumávání dané věci ze všech stran.

Zájem velice úzce souvisí s vlohami jedince. Je typické, že dítě s hudebním nadáním si spíše vybere např. hru na housle než fotbalový kroužek. Stejně tak rodiče by si měli již od mala všimnout toho, co dítě baví a k čemu inklinuje. Neměli by děti nutit do takové aktivity, ve které se budou ztrácet.

Bohužel se stává, a všímám si toho čím dál tím častěji, že rodiče si snaží „kompenzovat“ si své touhy či vlastní neúspěchy a přihlásí tak dítě na kroužek podle svého zájmu, kde se však jen potomek trápí. Rodiče pak na děti vyvíjejí nepřiměřený tlak a dítě může ztratit i poslední zbytky motivace. Zažila jsem jeden takový případ. Tatínek se vždycky chtěl stát profesionálním florbalistou, jenže kvůli zranění se musel svého snu

¹⁴ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*, s. 15.

vzdát a tak své touhy promítnul do své dcery. Tu přihlásil na florbalový kroužek, kde se však děvče jen trápilo. Mnohokrát se mi v klubu svěřovala a plakala, že jí to nebaví, že by raději malovala a tančila (a opravdu byla hodně talentovaná). Pokusila jsem se s jejími rodiči promluvit, ale bylo to beznadějně. Bylo vidět, že hlavní slovo má tatínek a já jsem se při svém vysvětlování se zlou potázala. Nezbylo mi nic jiného, než být pro dívku pouze psychickou podporou, která jí vždy vyslechne.

Zájmovou činnost můžeme dělit na pravidelnou a příležitostnou. Mezi pravidelnou činnost řadíme ty činnosti, které jsou uskutečňovány v pravidelných intervalech. Může jít o kroužky, soubory, kurzy nebo kluby. Dítě zde rozvíjí své schopnosti a dovednosti zábavnou formou.¹⁵

Příležitostné zájmové činnosti jsou ty, které mají pravidelně stanovený čas a místo, ale jsou uskutečňovány například jednou ročně. Jde například o soutěže, výlety (napadá mě např. Pochod Praha – Prčice), maškarní, divadelní představení, klasické a příměstské tábory,

3.2.1. Tábory

„Specifickou formou příležitostné činnosti jsou tzv. příměstské prázdninové tábory, což je nabídka řady akcí pro děti v určitém cyklu a má i charakter sociální služby pro děti zaměstnaných rodičů o prázdninách.“¹⁶

V podstatě během jakýchkoliv prázdnin jsou pro děti a jejich rodiče připraveny táborové činnosti. Mohou to být klasické tábory nebo tzv. příměstské tábory. Ty jsou specifické tím, že děti zde nezůstávají přes noc, ale jen po určitou denní dobu a po skončení se zase vracejí domů. Sama jsem se jako vedoucí zúčastnila cyklisticky zaměřeného příměstského tábora, který pořádal DDM Praha 6. Ten fungoval tak, že jsme se každý den v cca 8:30 ráno sešly s dětmi na dopravním hřišti na Vypichu. Děti jsme s kolegyněmi měly asi patnáct a byly jsme na ně tři. Tábor fungoval přibližně do 16:30 hodin odpoledne. Zde jsme měly pro děti připravené hry, soutěže, výtvarné činnosti a výlety. Učily jsme je, jak se chovat v provozu v roli cyklisty i chodce. Při výletech jsme je

¹⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

¹⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

vzaly do Dopravního muzea nebo na kolech do Obory Hvězda, kde jsme pro ně připravily další zábavné soutěže.

Rodiče tak mohou v klidu chodit do zaměstnání a nebát se, že by se mohly jejich děti při pobytu venku dostat do nějaké nevhodné party, nebo že by svůj čas doma trávili u televize nebo počítače.

Výhodou příměstských táborů je, že jsou cenově dostupnější než klasické tábory. Jsou také skvělou přípravou pro ty, kteří by se v budoucnu rádi účastnili klasických táborů. Současné děti jsou spíše „mamánci“ a delší odloučení by pro ně mohlo být psychicky náročné. Tímto způsobem si mohou skvěle zvykat na samostatnost formou zábavy.

3.3. Osobnost pedagoga volného času

„Pedagog volného času a vychovatel jsou pedagogičtí pracovníci, jelikož vykonávají přímou výchovně-vzdělávací činnost.“¹⁷

Pedagog ve výchovně vzdělávacím procesu je tou osobou, která nese odpovědnost za jeho fungování. Výuku nejen organizuje, ale současně hodnotí výsledky práce. Jeho úkolem je právně zvolit prostředky potřebné k výuce a také záleží na tom, kde se výuka koná.

Dle Caselmanna můžeme pedagogy dělit na dva typy: paidotropa a logotropa. Zatímco paidotrop dokáže žáky zaujmout, jeho vztah k nim je velmi přátelský, a zaměřuje se především na jejich výchovu, logotrop je zaměřený na techniku a vědu a k žákům nemá téměř žádný vztah.

Jako další dělení stojí za zmínku autoritativní typ a sociální typ. Sociální typ se snaží být žákům přítelem, autoritativní typ se naopak snaží nad výchovným procesem držet pevnou ruku. Mezi další typy pedagogických pracovníků z hlediska přístupu k žákům: přísný typ – tvrdé hodnocení a trestání, shovívavý typ – primárně nabízí žákům volnost a svobodu. Tady ale dochází k častému zneužívání dobroty pedagoga. Dále je tu lhostejný typ, který učí jen pro peníze a jeho vztah k žákům je chladný a de facto ho nezajímají. Posledním typem je despotický pedagog, který je často nazýván demagogem.

¹⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, str. 69.

*Z pedagogické profese vyplývá řada bezpečnostních rizik, ke kterým patří sociální únava. Ta se projevuje hlavně na psychickém zdraví člověka, a to ve snaze uniknout před kontaktem s jinou osobou z důvodu přesytení sociálních kontaktů. Dalším rizikem pedagogického povolání je námaha hlasového ústrojí. Profese má také sklony k rezignaci a pesimismu a tyto důsledky vedou k syndromu vyhoření.*¹⁸

Syndrom vyhoření je často popisován jako ztráta profesionálního zájmu. Nejčastěji se objevují pocity zklamání, hořkosti. Vyhořelý pracovník má pocit, že jeho poslání je ztraceno. Nezajímá se o svou práci, nemá důvod se dál vzdělávat a nepokouší se o osobní růst. K vyhoření nedojde během jednoho okamžiku. Průběh je postupný a o to je to nebezpečnější.

Proti syndromu vyhoření se lze bránit dostatkem pohybu, vyváženou stravou a také dostatkem volného času, aby se i pedagog (nebo kdokoliv jiný) mohl věnovat svým koníčkům a zálibám a nemusel řešit pracovní problémy, které do osobního života rozhodně nepatří.

3.3.1. Typy pedagogů

Pedagogika volného času v současné době nabízí mnoho pracovních uplatnění pro pedagogy. Momentálně je právě díky PVČ vyžadován nový typ pedagogického pracovníka, a to převážně do volnočasových zařízení – Domů dětí a mládeže, center mládeže, různých sociokulturních center a dalších. Ve všech těchto zařízeních zastává pedagog volného času velice důležitou roli a v rámci různých zařízení je také on sám nazýván různě – může být například animátorem, manažerem nebo poradcem volného času a mnoha dalšími termíny.

Volnočasový pedagog, ostatně stejně jako další pedagogičtí či sociální pracovníci, by měl být nápomocný nejen všem věkovým kategoriím, ale i těm národnostním. Měl by tedy být tolerantní, empatický, nezaujatý, měl by se orientovat v právu, etice, psychologii – zkrátka by měl mít mnoho charakterových vlastností a umět se orientovat v problematice.

Jelikož volný čas umožňuje vytvářet mnoho alternativních zkušeností, je hlavním cílem volnočasového pedagoga ukázat, že i volný čas může přinést nové zkušenosti.

¹⁸ JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 978-80-7248-530-7

Existuje mnoho dělení pedagoga volného času. V následujících řádcích bych ráda popsala několik takových dělení, které se dají použít jak na klasického učitele, tak na pedagoga volného času:

- Poradce pro volný čas – jde o název původního volnočasového pedagogika. Komunikace a utváření situací ve volném čase je pro něj centrem vlastního pochopení pedagogiky
- Pedagogický animátor, sportovní pedagog – zajímá ho především speciální obsah volného času, což může být průvodcovská činnost nebo organizace sportovních aktivit
- Politik a vědec volnočasových aktivit
- Administrátor – zaměřuje se na centra mladých a jejich organizaci, prázdninová zařízení a další volnočasové a kulturní instituce

Typologie podle Döringa

Döringova typologie vychází z typologie sestavené Eduardem Sprangerem – německým psychologem, který rozděloval typy podle hodnot, které byly člověkem upřednostňovány:

- a) Náboženský typ – člověk bez smyslu pro humor, introvertní. Žáci jej vnímají jako člověka nudného, často působí pedantský, až puntičkářským dojmem. Rozlišujeme dva druhy: citový a intelektuální (tzv. ortodoxní)
- b) Estetický – u tohoto typu člověka převažuje hlavně intuice a fantazie, řídí se emocemi. Je schopný vcítit se do druhých, podporuje tvořivost. Dělí se na dva druhy: aktivně tvořivý typ, který se snaží žáky utvářet jako umělecký objekt, občas si ale neuvědomuje osobní zvláštnosti žáků a pasivně receptivní typ, který se zaměřuje na osobnost žáka a rozvíjí v něm konkrétní schopnosti. U žáků bývá většinou tento druh oblíbenější.
- c) Sociální – je celkem podobný náboženskému typu. Takový pedagog nepreferuje žádného ze žáků, řeší vždy třídu jako celek. Měl by být trpělivý a tolerantní a cílem je vychovat žáky, aby byli užiteční pro společnost. Nejvyšší hodnotou je pro něj láska k lidem.
- d) Teoretický typ – zaměřuje se hlavně na výuku, jak vštípit žákům všechny poznatky a vědomosti. Nemá snahu porozumět žákům. Hlavní hodnotou je

hledání pravdy, často se jedná o vědecké pracovníky. Tohoto typu se žáci často bojí.

- e) Ekonomický – cílem ekonomického typu dosažení maximálních výsledků s minimální snahou. Podporuje samostatnou práci, občas je až příliš praktický.
- f) Mocenský – typ člověk, který rád trestá, je náročný, rád ukazuje svou moc i za pomoci agrese. Hlavními hodnotami jsou u něj moc, uznání a vliv na ostatní.

Typologie podle Lewina

Lewin se zaměřil na dělení podle typu osobnosti a stylu vedení pedagogického pracovníka:

- a) Dominantní – takový typ vedení je velice autoritativní, může být až diktátorský. Zaměřuje se hlavně na chyby žáků, přikazuje, vyhrožuje, trestá. Bývá velice náročný, vyžaduje řád a poslušnost, žáci s ním nediskutují a plní požadavky. Třída sice pracuje na vysoké úrovni, avšak na úkor psychické pohody.
- b) Liberální (nezasahující) – opak dominantního typu. Neplatí žádná přísná pravidla, ve třídě může docházet až chaotickému jednání, není dána organizace třídy.
- c) Demokratický („zlatá střední cesta“) – jedná se o ideální styl vedení, kdy jsou v rovnováze jak pochvaly, tak tresty. Žáci mají možnost se optimálně rozvíjet.

Další typologie vychází z typů osobnostní dimenze:

- a) Pedagog choleric: je výbušný, prudký, často velice netrpělivý a útočný, má sklon k nepřiměřeným reakcím
- b) Pedagog sangvinik: podobný jako choleric, ale veselý a optimistický
- c) Pedagog melancholik: pesimistický, uzavřený, často se unaví
- d) Pedagog flegmatik: váhavý, trpělivý, někdy až lhostejný

3.3.2. Schopnosti, dovednosti a osobnost pedagoga volného času

Stejně jako každá jiná profese, i pedagog volného času se musí pravidelně vzdělávat a mít určité schopnosti a dovednosti. Co se týče profesní kompetence, musí být pedagog kvalifikován v těchto oblastech.

- 1) *Všeobecné vzdělání, filosofický, vědecký a kulturní rozhled* – jelikož pedagog působí na ostatní i svými postoji je nutné, aby dokázal zaujmout svůj vlastní postoj. Ať už se jedná o světové události nebo politiku. Právě jeho široký rozhled mu dokáže pomoci zaujmout různá stanoviska k veškerým problémům.
- 2) *Odborné vzdělání praktické i teoretické*
- 3) *Vzdělání psychologické i pedagogické* – pedagog musí umět získat teoretické znalosti a měl by je zvládnout převést do praxe

Pedagog by měl dále mít určité dovednosti. Především pak dovednosti sociální, komunikační a organizační. Mezi sociální dovednosti můžeme zařadit motivaci, pozitivní vztah k lidem, žákům a škole (respektive vzdělávání jako takovému), měl by umět jedince pochopit, povzbudit, zhodnotit, měl by být empatický, vstřícný, tolerantní a trpělivý. V komunikačních dovednostech jde především o schopnost navázat kontakt, aktivně naslouchat a respektovat názor druhých. Organizační dovednosti zahrnují umění stanovit pravidla ve skupině, dodržovat je, dokázat rozdělit spravedlivě úkoly, poradit.

Co se týče osobnostních vlastností, můžeme je rozdělit do několika kategorií, kterými jsou: společensko-charakterové, do kterých můžeme zařadit například porozumění, laskavost a slušnost; citově temperamentní vlastnosti jako je trpělivost či schopnost se ovládat, dále vlastnosti charakterové, což je spravedlnost, vytrvalost nebo čestnost, intelektuální – např. kreativita a pracovní vlastnosti – vztah ke své práci a svědomitost.

Dalšími důležitými vlastnostmi, jsou ty, které člověka charakterizují podle toho, k jakému vztahu se projevuje. Můžou to být vlastnosti, které se projevují ve vztahu k jiným lidem: pracovník se musí umět vžít do druhých a být trpělivý, ve vztahu k sobě samému by si měl být vědom, jaké nároky jsou na něj kladeny, a měl by se sebevzdělávat, dále vlastnosti v rámci myšlení a vyjadřování, tedy že pracovník umí vyjádřit své myšlenky, dokáže pochopit myšlenkové pochody jiných a dokáže se pořádně vyjádřit. A jako poslední bych uvedla povahové vlastnosti – kdy je pedagog ochotný přijmout a vypořádat se s novými podněty, je optimistický a spravedlivý.

Dle mého názoru je taktéž velice důležité, aby měl přirozenou autoritu a dokázal se psychicky obrnit. Sama to vím ze své zkušenosti, kdy jsem si nedokázala získat přirozenou autoritu. Například během své táborové činnosti jsem již druhý den přišla o hlas, jelikož děti neposlouchaly a měli ze mě legraci. Dva dny jsem nemohla mluvit, vše jsem řešila formou vzkazů. Po navrácení hlasu mi stačilo si s dětmi promluvit, vysvětlit jim to a rázem mě začali respektovat. Pedagog by samozřejmě měl mít mnoho dalších vlastností a dovedností. Vypsát je všechny by vydalo na dalších několik stran.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak děti reagují na volnočasové aktivity v Domovech dětí a mládeže, jak a s kým nejčastěji tráví svůj volný čas a jaké kroužky jsou nejnavštěvovanější, či zda využívají možnosti tzv. příměstských táborů. Dále se snažím zjistit, zda kroužky, které děti navštěvují, je baví a zda by se jim chtěly věnovat i v dalších letech. V návaznosti na tato zaměření byly sestaveny následující předpoklady:

- 1) Lze předpokládat, že děti tráví svůj volný čas, kromě návštěvy kroužků, převážně s rodinou.
- 2) Lze předpokládat, že nejnavštěvovanějšími kroužky jsou ty, které se zabývají chovatelskou činností.
- 3) Lze předpokládat, že většina dětí se kroužkům, které navštěvují, chce věnovat i v budoucnosti.
- 4) Lze předpokládat, že většina dětí se během prázdnin neúčastní žádného příměstského tábora.

4.1. Metody a místo výzkumu

Pro tuto část bakalářské práce jsem jako nejvhodnější metodu výzkumu využila metodu anonymního dotazníkového šetření, což je sobor „*předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“¹⁹

Dotazník se skládá z předem připravených otázek, které jsou účelně seřazeny. Dotazovaný neboli respondent na ně odpovídá písemně. U formy dotazování rozlišujeme otázky uzavřené a otevřené. U uzavřených otázek je respondent omezen při výběru odpovědi, předpokládá se zde předem připravený počet odpovědí. U otevřených otázek má dotazovaný volnost ve formulování odpovědi, nepracuje tedy s výběrem připravených odpovědí. Nevýhodou je pracnost při vyhodnocování položek, kterou způsobuje

¹⁹ CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

rozmanitost odpovědí. Co se týče obsahu, můžeme rozdělit dotazníkové položky na ty, které zjišťují fakta, znalosti nebo vědomosti, a zjišťující mínění, postoje a motivy. Položky zjišťující fakta se často umísťují v úvodu dotazníku, neboť nevyžadují velkou námahu při odpovídání. Mohou se také použít i v průběhu dotazování, aby došlo k uvolnění respondenta nad namáhavými otázkami. U otázek znalostních a vědomostních je třeba dbát na to, aby se respondent necítil potupen při neznalosti. U posledního typu položek je třeba dbát na skutečnost, aby respondenta nepřivedly do rozpaků, nevyvolaly u něho negativní reakce. Je důležité dát najevo, že různost názorů je normální a přirozená²⁰. Jak jsem při svém výzkumu zjistila, pro děti je jednodušší a příjemnější vyplňovat samostatně dotazník než přímá komunikace s dotazující se osobou. Ačkoliv již v DDM Praha 6 nepracuji, děti, kterých jsem se dotazovala mě i přesto braly jako cizí osobu a komunikace s nimi nebyla úplně jednoduchá. Dalším důvodem výběru byla menší časová náročnost, kdy jsem dotazníky zaslala elektronicky nebo osobně donesla do DDM a po vyplnění jsem si je opět vyzvedla. Tento proces trval asi 14 dní. A jako poslední důvod bylo, že jsem svou přítomností nenarušovala průběh kroužků, což by byl při osobním dotazování velký problém.

Z celkového počtu 100 dotazníků se mi jich vrátilo 90. Některé dotazníky nemohly být použity z důvodu irelevantních odpovědí. Např. na otázku, zda respondenta baví kroužky, které si vybral, se mi dostalo odpovědi „Sorry jako“.

Dotazník byl sestaven z 18 ti otázek, a to jak z uzavřených a otevřených, tak z polouzavřených a uzavřených s možností výběru více odpovědí.

Místem výzkumu byly Domy dětí a mládeže na Praze 5 (Štefánikova 235/11, Praha 5), Praze 6 (U Boroviček 650/5, Praha 6) a Praze 8 – Spirála (Přemýšlenská 1102/15, Praha 8). Pracovníci mi velice ochotně pomohli s mým šetřením. Dotazníky rozdali dětem sami, abych nenarušovala průběh kroužků.

²⁰ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 9788024713694.

4.2. Klientela DDM, výběr kroužků a navazující činnosti

Domy dětí a mládeže nabízejí různorodé aktivity pro děti od předškolního věku až po dospělé. Některé DDM nabízejí kroužky i pro seniory, což považuji za skvělý nápad, jelikož i senioři potřebují mnoho aktivit na udržení psychické, ale i fyzické kondice.

Při svém výzkumu jsem se zaměřila na děti mladšího a středního školního věku, pubescence a adolescence. Pro děti předškolního věku nebyl dotazník úplně vhodný, jelikož by otázky nemuseli pochopit. Nejvíce dětí, které navštěvují kroužky, je ve věku 11 – 15 let. Myslím si, že v tomto období mají děti nejvíce zájmů. Zatímco pro dospělé jsou kroužky zaměřeny převážně kreativně, jako je například šití, tak pro děti jsou převážně pohybové kroužky.

Přibližně 90 % dětí si kroužky vybírá samo, podle toho co je baví. Ne vždy však kroužky naplní dětská očekávání. Dle mého názoru by měla být každá aktivita pořádně posouzena nejen samotnými dětmi – jak jsem při svém působení zjistila, mnoho dětí si vybírá kroužky podle aktuálních společenských trendů, aby byly „in“ a nepřemýšlí nad tím, zda je to bude bavit – tak i rodiči, kteří mají na výchovu dětí podstatný vliv.

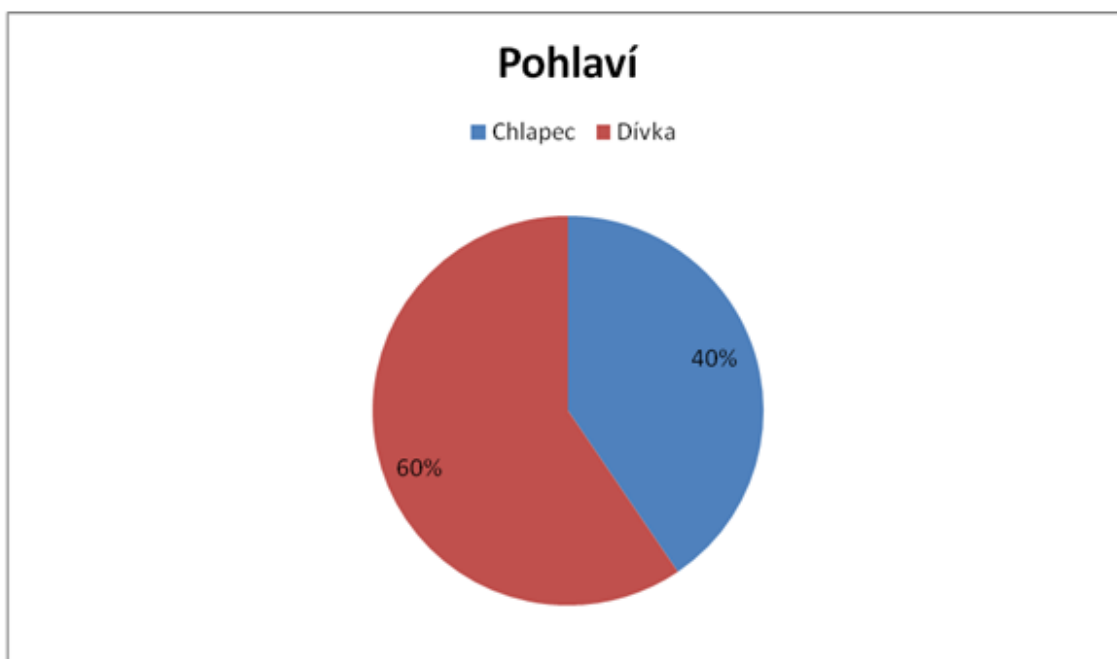
V úvahu by mělo být bráno i to, že správný výběr kroužků může podstatně změnit i budoucnost dětí. Sama ze své vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že vhodný kroužek může jedince ovlivnit i v dalším počínání. Jako malá jsem chodila na keramiku a tato vášeň mě nepustila ani v dospělosti. Dokonce jsem k tomu přivedla i maminku, která tomu taktéž propadla. Jednu dobu jsme i vytvářely keramické výrobky na objednávku.

4.3. Výsledky výzkumu

Na následujících stránkách jsou vyhodnoceny otázky předloženého dotazníku. Otázky byly tematicky zaměřeny na volný čas. K dispozici bylo 100 dotazníků. Celkem se vrátilo 90 dotazníků, avšak z důvodu irelevantních odpovědí v několika dotaznících jich bylo možno použít pouze 84.

1. otázka: Pohlaví

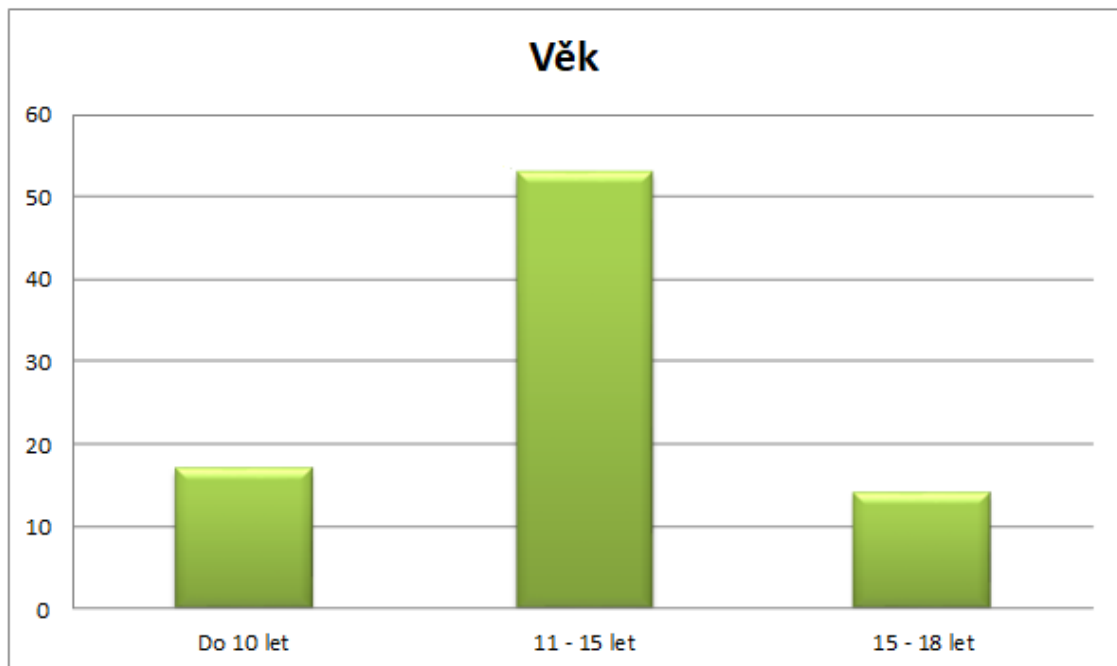
Pohlaví	Počet respondentů
Dívka	50
Chlapec	34
Celkem	84

Z první otázky je patrné, že DDM navštěvují převážně dívky, což mohu potvrdit i ze své vlastní zkušenosti z DDM Praha 6, kdy cca 80 % návštěvníků kroužků tvořila právě děvčata. V souhrnu dotazovaných osob bylo 50 dívek, což tvoří 60%.

2. otázka: Jaký je tvůj věk?

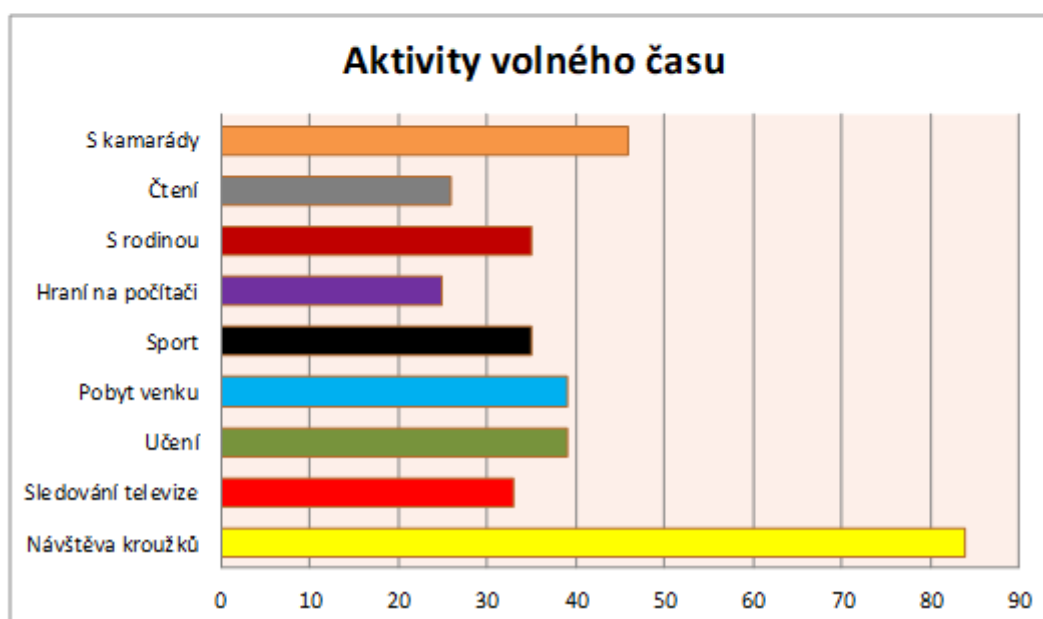
Věk	Počet respondentů
Do 10 let	17
11 – 15 let	53
15 – 18 let	14
Celkem	84

Uzavřená otázka. Návštěvníci kroužků jsou nejvíce zastoupeni ve věku 11 – 15 let, což v tomto případě tvoří asi 63% procent dotazovaných dětí,

3. otázka: Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas ve všední den?

Návštěva kroužků	84
Sledování televize	33
Učení	39
Pobyt venku	39
Sport	35
Hraní na počítači	25
S rodinou	35
Čtení	26
S kamarády	46

Uzavřená otázka s možností výběru více odpovědí. V této otázce měli respondenti na výběr z více možností. Cílem bylo zjistit, jak tráví svůj volný čas ve všední den. Kromě návštěvy kroužků se nejvíce věnují aktivitám s kamarády, pobytu venku a učením.

V souvislosti s touto otázkou byl sestaven další předpoklad: **Děti tráví svůj volný čas, kromě návštěvy kroužků, převážně s rodinou.** Tento předpoklad se nepotvrdil, jelikož čas strávený s rodinou uvedlo 35 respondentů, zatímco čas strávený s kamarády uvedlo 46 dotazovaných.

Ačkoliv se jedná o otázku bez možnosti zadání vlastní odpovědi, objevila se zde například odpověď Pasivní ležení.

4. otázka: Jaký Dům dětí a mládeže navštěvuješ?

Dům dětí a mládeže	Počet odpovědí
Praha 5	20
Praha 6	25
Praha 8	39
Celkem	84

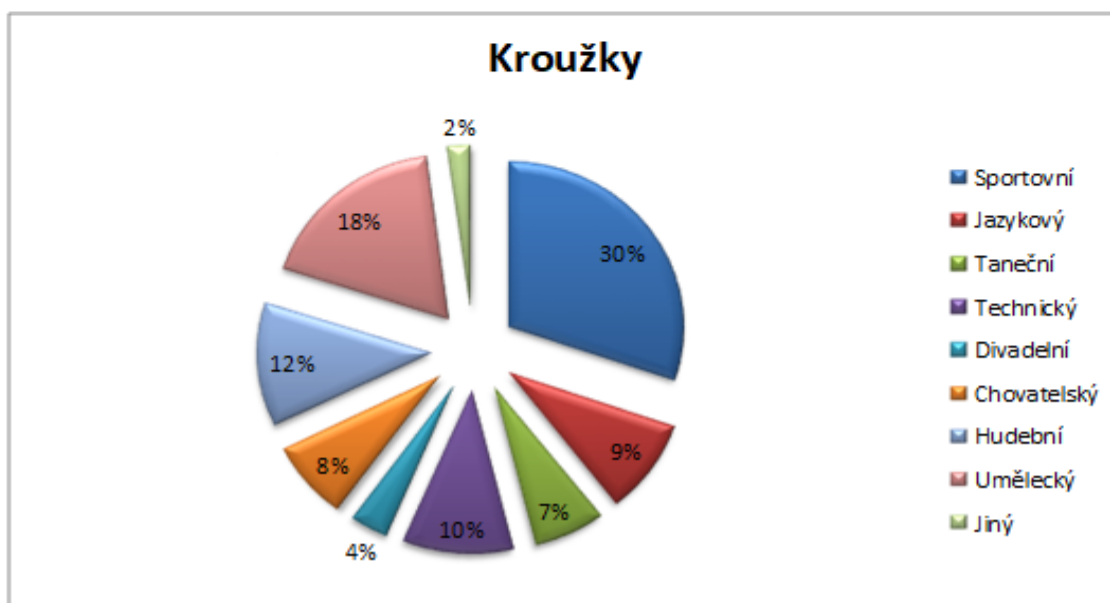
5. otázka: Kolik kroužků navštěvuješ?

Počet kroužků	Počet odpovědí
1	30
2	23
3	16
4	9
5	2
6	2

Otevřená otázka. Zde mohli respondenti napsat počet kroužků, přičemž nejvíce respondentů navštěvuje pouze jeden kroužek. Zajímavým faktem je, že pár dotazovaných navštěvuje 6 kroužků, což dle mého názoru není úplně ideální počet. Z vlastní zkušenosti vím, že ideální počet navštěvovaných kroužků je maximálně 3.

6. otázka: Jaké kroužky navštěvuješ?

Kroužky	Počet odpovědí
Sportovní	59
Jazykový	18
Taneční	13
Technický	20
Divadelní	7
Chovatelský	15
Hudební	24
Umělecký	35
Jiný	4

Polouzavřená otázka. V této otázce bylo cílem zjistit oblíbenost kroužků, s čímž souvisí další předpoklad: **Nejnavštěvovanějšími kroužky jsou ty, které se zabývají chovatelskou činností.** Tento předpoklad se nepotvrdil, jelikož dle odpovědí jsou nejoblíbenějšími a nejnavštěvovanějšími kroužky se zaměřením na sportovní aktivitu. Mezi nejnavštěvovanější sportovní kroužky patří fotbal, florbal, tenis a plavání. U hudebních kroužků se nejvíce objevuje kytara a klavír. Dalšími hojně navštěvovanými kroužky jsou Modelářství, kresba a tanec.

7. otázka: Jsi spokojen/a celkově s nabídkou kroužků DDM?

Spokojenost	Počet odpovědí
Ano	78
Ne	4
Částečně	2

Polouzavřená otázka. Jak je vidno z výsledků, děti jsou ve většině případů s nabídkou kroužků spokojeny.

8. otázka: Jsou nějaké aktivity, které ti v DDM chybí?

Chybějící aktivity	Počet odpovědí
Ano	9
Ne	75

Otevřená otázka. Nejčastější odpovědi se týkaly chybějících kroužků typu například létání. Jinak jsou děti spokojeny.

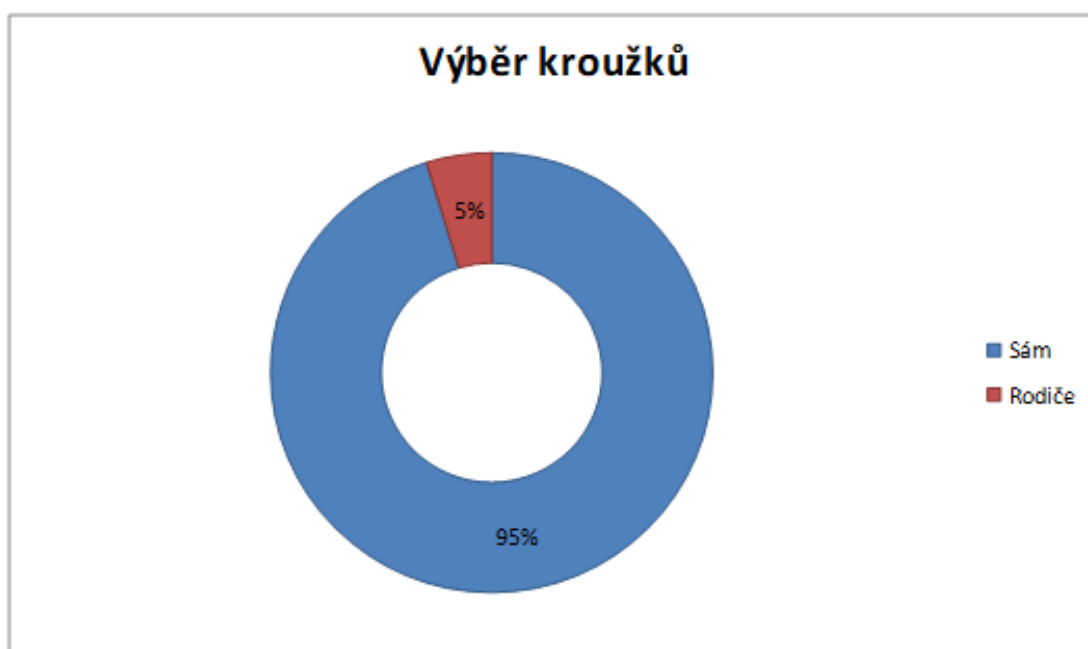
9. otázka: Věnují se ti lektori kroužků?

Pozornost lektorů	Počet odpovědí
Dostatečně	81
Nedostatečně	3

Uzavřená otázka. Dotazovaní respondenti si myslí, že lektori se jim věnují dostatečně.

10. otázka: Vybral/a sis kroužek/kroužky?

Výběr kroužků	Počet odpovědí
Sám/sama	60
Rodiče	24

Uzavřená otázka. Cílem bylo zjistit, zda si děti navštěvované kroužky vybraly samy, nebo zda je přihlásili rodiče. Z odpovědí vyplývá, že si převážně kroužky vybírají sami. Jde samozřejmě o domluvu s rodiči, ale dítě by v tomto případě mělo mít hlavní slovo.

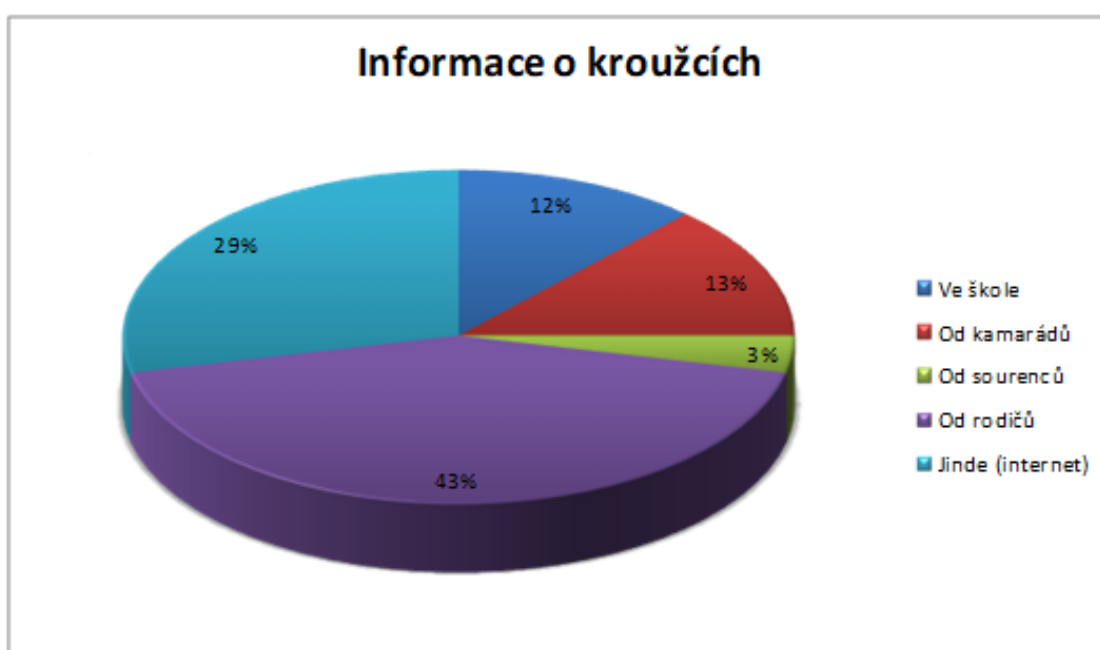
11. otázka: Baví tě vybrané kroužky?

Baví tě kroužky	Počet odpovědí
Ano, baví	78
Ne, nebaví	6

Polouzavřená otázka. Dotazovaní měli možnost napsat, proč je kroužky baví nebo ne. Nejčastější kladné odpovědi se týkaly kamarádů a náplně kroužku. U záporných odpovědí se žádný konkrétní důvod neobjevil.

12. otázka: Jak ses o kroužcích dozvěděl/a?

Získané informace	Počet odpovědi
Ve škole	10
Od kamarádů	11
Od sourozenců	3
Od rodičů	36
Jinde	24

Polouzavřená otázka. V této otázce bylo cílem zjistit, jak se o kroužcích respondenti dozvěděli. Nejčastější odpověď byla, že informace získali od rodičů. V odpovědi Jiné se ve 29 % objevila odpověď Internet.

13. otázka: Věnuješ se kroužkům i mimo DDM?

Aktivita mimo DDM	Počet odpovědí
Ano	39
Ne	45

Polouzavřená otázka. V této otázce bylo cílem zjistit, zda se děti věnují kroužkům i mimo DDM. Téměř polovina dotazovaných odpověděla, že ano. Hodně odpovědí bylo, že se mimo DDM věnuje skautingu, což považují za skvělou aktivitu.

14. otázka: Navštěvuješ nějaký volnočasový klub?

Otevřená otázka. Zde měly děti možnost napsat, zda navštěvují volnočasový klub či nikoliv. Ačkoliv každý DDM má volnočasový klub, nejvíce kladných odpovědí, celkem 21, se mi dostalo z DDM Praha 6. Zde se nachází volnočasový klub Dědina, jehož jsem byla asi 3 roky součástí. 63 dotazovaných uvedlo, že klub nenavštěvuje.

15. otázka: Co tě ve volnočasovém klubu nejvíce baví?

V této otevřené otázce měly děti možnost vyjádřit se k tomu, co je v klubu baví. Dle odpovědí děti nejvíce baví, soutěže, různé turnaje a hra na konzoli Nintendo Wii.

16. otázka: Účastníš se příměstských táborů pořádaných DDM?

Účast	Počet odpovědí
Ano	27
Ne	57

Uzavřená otázka. 27 z dotazovaných uvedlo, že se příměstských táborů účastní. S touto otázkou souvisí i další stanovený předpoklad: **Většina dětí se během prázdnin neúčastní žádného příměstského tábora.** Předpoklad byl potvrzen, jelikož táborů se neúčastní 57 dětí.

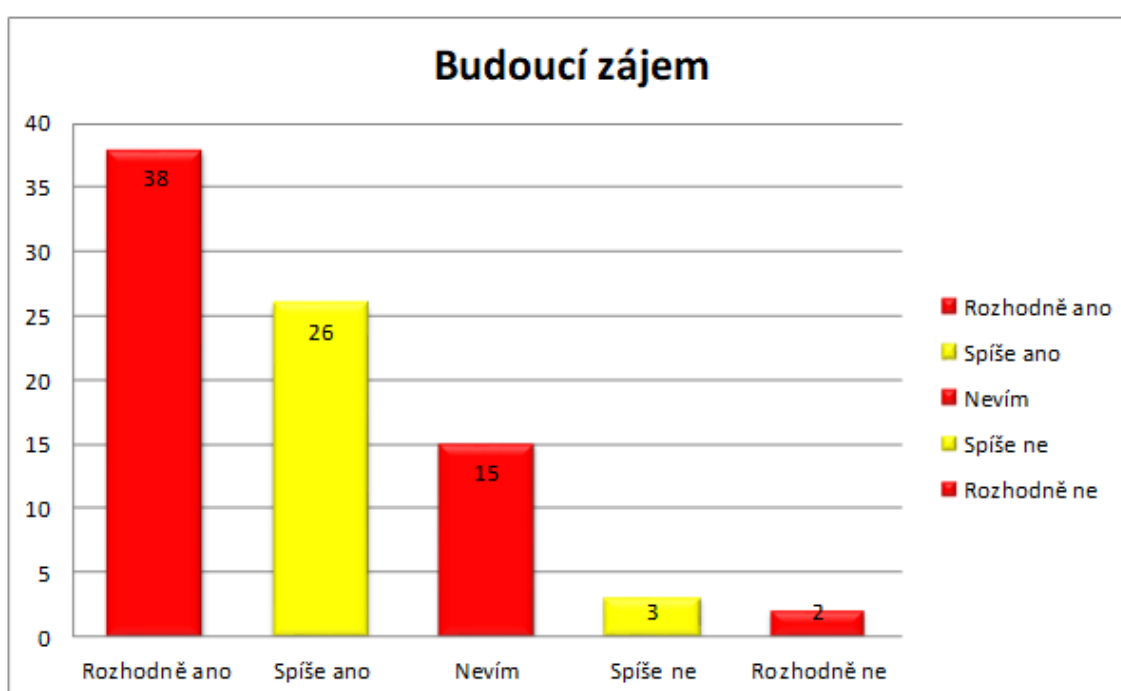
17. otázka: Na kolik takových táborů se během prázdnin většinou dostaneš?

Počet táborů	Počet odpovědí
Žádný	57
1	10
2	14
3 a více	3

Uzavřená otázka. Jak je vidět z odpovědí, minimálně jednoho tábora se účastní 10 dotazovaných. Tábory jsou různě zaměřené – od sportovních jako cyklotábor, po dobrodružné, jako je například téma Harry Potter. Tábory jsou skvělou aktivitou, kdy se rodiče nemusí trápit tím, že nemají hlídání pro své děti a ty nejsou vystaveny rizikům plynoucím s neorganizovaného trávení volného času bez dozoru.

18. otázka: Chtěl/a by ses kroužkům, které navštěvuješ, věnovat i v budoucnosti?

Volba v budoucnu	Počet odpovědi
Rozhodně ano	38
Spíše ano	26
Nevím	15
Spíše ne	3
Rozhodně ne	2

Uzavřená otázka. Cílem této otázky bylo zjistit, zda se děti v budoucnu chtějí věnovat činnostem, které souvisí s aktuální návštěvou kroužků. Jak jsem již psala výše, je pokud si dítě vybere například dramatický kroužek, v budoucím životě si nejspíš zvolí umělecký nebo jemu podobný obor.

Dle získaných odpovědí jsou děti s výběrem kroužků vesměs spokojeni.

4.4. Shrnutí předpokladů

Na základě výzkumu byly stanoveny 4 předpoklady:

- 1) **Lze předpokládat, že děti tráví svůj volný čas, kromě návštěvy kroužků, převážně s rodinou.** Tento předpoklad souvisel s otázkou č. 3 a nebyl potvrzen. Z celkového počtu 84 respondentů více jako polovina dětí uvedla, že nejčastěji tráví svůj volný čas s kamarády. Jako další nejčastější odpovědi dotazovaní uváděli, že volný čas nejčastěji tráví učením a pobytem venku. Rodina byla z celkového počtu až na čtvrtém místě. Nejméně odpovědi pak měla možnost Čtení. To je způsobeno vývojem moderních technologií a postupnou digitalizací společnosti. Osobně jsem ráda, že ještě patřím do generace Mileniálů a raději než k počítači si sednu ke knize.
- 2) **Lze předpokládat, že nejnavštěvovanějšími kroužky jsou ty, které se zabývají chovatelskou činností.** Další předpoklad souvisel s otázkou číslo 6 a taktéž nebyl potvrzen. Ačkoliv jsou zvířátka velice oblíbená, z uvedených odpovědí se pro tento kroužek rozhodlo pouze 15 dětí. Nejnavštěvovanějšími kroužky jsou ty se sportovní tematikou, a to konkrétně fotbal, florbal a plavání. Jelikož se jednalo o otázku s více možnostmi, z celkového počtu odpovědí právě 30 % tvoří sportovní kroužky.
- 3) **Lze předpokládat, že většina dětí se kroužkům, které navštěvují, chce věnovat i v budoucnosti.** Tento předpoklad související s otázkou č. 18 byl potvrzen. 38 dotazovaných jedinců uvedlo, že by se kroužkům rádo věnovali v dalším životě. Naopak pouze 2 děti uvedli, že se podobné aktivitě v budoucnu rozhodně věnovat nehodlají. Řekla bych, že tento předpoklad může úzce souviset i s otázkou č. 10 – zda si kroužky vybírají sami nebo je vybírají rodiče. 95% dotazovaných uvedlo, že výběr kroužků záleží na nich. To může být i důvodem, proč se někteří chtějí kroužkům věnovat i v budoucnu.
- 4) **Lze předpokládat, že většina dětí se během prázdnin neúčastní žádného příměstského tábora.** Tento předpoklad byl taktéž potvrzen, jelikož 57 dětí uvedlo, že se žádného příměstského tábora neúčastní. Tento typ táborů beru jako skvělou aktivitu a mrzí mě, že o ně není takový zájem.

5. Závěr

V této bakalářské práci jsem se věnovala mimoškolním aktivitám ve vybraných pražských Domech dětí a mládeže. Práce s touto skupinou dětí a mládeže je velice specifická. Děti jsou ještě ve vývinu a je tedy potřeba, aby měly dostatek aktivit potřebných ke svému vývoji – a to jak psychickému, tak i fyzickému.

V teoretické části se zabývám vysvětlením volného času jako pojmu a výchovou ve volném čase z historického hlediska, jelikož i volný čas prošel určitým vývojem. Další částí jsou děti, mládež a dospělí ve volném čase. Jak děti a mládež, tak i dospělí, mají mnoho volnočasových aktivit, ačkoliv již ne tolik jako dříve.

Důležité je znát vývoj dítěte, proto se v další části zaměřuji na jednotlivé etapy vývoje dítěte od předškolního období, kdy se začíná aktivně zajímat o své okolí a aktivity, až po starší školní věk.

V druhé kapitole práce se snažím čtenářům přiblížit volnočasové aktivity jako takové, jejich možný vliv v budoucnosti a důležitost správného výběru aktivit pro rozvoj dětí a mládeže.

Stejně tak je nezbytné znát případné hrozby, které jsou s volným časem úzce spojeny a v současné době jsou stále aktuálnější. Veškeré návykové látky (drogy, alkohol i tabák) jsou v současnosti stále dostupnější nejen mládeži, ale i dětem, což je naprosto alarmující. Dalším obrovským rizikem je šikana. Ta je dnes velice rozšířeným a nebezpečným jevem, nejde jen o fyzické a psychické útoky, ale stále rozšířenější je nyní i kyberšikana. Stačí malá odlišnost, ať už negativní nebo pozitivní, a dítě se stane snadným terčem. Z vlastní zkušenosti vím, jaký dopad to má na psychiku jedince. Takové jednání může vést až k suicidálnímu jednání. Dalšími problémy jsou kriminalita mládeže a záškoláctví. Na děti jsou kladeny stále větší nároky a neúspěch může vystrašené dítě dohnat až k útekům z domova a ze školy.

V poslední kapitole teoretické části se zaměřuji na DDM, jejich vývoj, zájmové činnosti v životě dítěte a specifickou skupinu činností, kterými jsou tábory a příměstské tábory. Poslední zmínkou je osobnost pedagoga a typy pedagogů.

V praktické části práce jsem se zaměřila na děti a mládež a jejich vnímání volnočasových aktivit. Cílem bylo zjistit, jaké aktivity nabízené Domy dětí a mládeže jsou pro děti nejatraktivnější a nejnavštěvovanější, zda si kroužky vybraly samy nebo je

přihlásili rodiče, jestli se těmto aktivitám chtějí věnovat i v budoucnu nebo zda využívají kroužky i mimo DDM.

A jaký je závěr? Mezi nejoblíbenější kroužky patří ty sportovní, ale velice oblíbená je i návštěva kroužků jazykového zaměření – včetně těch exotických. Stejně tak se velice rychle začínají díky technologickému pokroku rozvíjet technické kroužky, např. zaměřené na 3D tiskárny.

Domovy dětí a mládeže nabízejí nepřehledné množství aktivit a vybrat si mohou jedinci od předškolního věku až po dospělé.

Při své práci ve volnočasovém klubu a následném studiu jsem se utvrdila v tom, že práce volnočasového pedagoga není jednoduchá, ale dokáže člověka naplnit. Momentálně se této oblasti nevěnuji, ale věřím, že se v blízké budoucnosti k ní vrátím.

Seznam použité literatury

- BLAŽEK, Bohuslav. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-11-7.
- HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 9788072902651.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011.
- HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HAVLÍK, Radomír.; KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2011. 176s. ISBN 9788026200420.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004
- HOFBAUER, Břetislav. *Zařízení volného času dětí a mládeže: jejich dosavadní vývoj, současný stav a výhled v některých evropských zemích*. Praha: IDM, 1992. ISBN 80-85105-42-X.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JANIŠ, Kamil, Blahoslav KRAUS a Pavel VACEK. *Kapitoly ze základů pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, 163 s. ISBN 978-80-7435-223-2.
- JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 978-80-7248-530-7
- KOMENSKÝ, Jan Amos, BRAMBORA, Josef, ed. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.
- KYRIACOU, Chris. *Effective teaching in schools: theory and practice*. 3rd ed. Cheltenham: Nelson Thornes, c2009. ISBN 1408504235

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-x

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009

SÝKORA, Jan. *Výchova a volný čas* 3.1 vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, 91s. ISBN 978-80-7041-730-0

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie: učební text*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-959-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, 176 s. ISBN 80-901737-9-9.

Internetové zdroje

www.bambifest.cz

VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ. *MŠMT* [online]. [cit. 2019-06-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/vzdelavani-pedagogu>

<http://www.prevence-praha.cz>

<http://www.prevence-info.cz/>

<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=6181>

Závěrečné práce

Alena Burešová: *Volnočasové aktivity z pohledu jejich účastníků*, Univerzita Hradec Králové (2015)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 1

Dobrý den.

Jsem studentkou Husitské teologické fakulty UK se zaměřením na Speciální pedagogiku. Chtěla bych Vás tímto poprosit o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci na téma Mimoškolní aktivity ve vybraných pražských DDM. Tímto dotazníkem bych chtěla zjistit, jaké kroužky jsou mezi dětmi nejnavštěvovanější či nejoblíbenější.

Vyplnění dotazníku netrvá déle jak 10 min. U většiny otázek je možnost výběru ze dvou odpovědí. U několika otázek je na výběr více možností a respondent se může rozepsat.

Velice děkuji za vyplnění.

1) Pohlaví:

- Chlapec
- Dívka

2) Jaký je tvůj věk?

- Do 10 let
- 11 – 15 let
- 15 – 18 let

3) Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas ve všední den? (můžeš vybrat více odpovědí)

- Návštěva kroužků
- Sledování televize
- Učení
- Pobyt venku
- Sport
- Hraní na počítači
- S rodinou
- Čtení
- S kamarády

4) Jaký Dům dětí a mládeže navštěvuješ?

5) Kolik kroužků navštěvuješ?

6) Jaké kroužky navštěvuješ? (můžeš vybrat více odpovědí, u každé vybrané odpovědi napiš prosím, o jaký kroužek se konkrétně jedná. Pokud si nebudeš jistý/á, kam kroužek zařadit, zeptej se ostatních nebo ho napiš do poslední odpovědi)

- Sportovní:
- Jazykový:
- Taneční:
- Technický:
- Divadelní:
- Chovatelský:
- Hudební:
- Umělecký:
- Jiný:

7) Jsi spokojena celkově s nabídkou kroužků DDM? (pokud ne, napiš prosím proč)

- Ano
- Ne:
- Částečně

8) Jsou nějaké aktivity, které ti v DDM chybí?

9) Věnují se ti lektoři (učitelé) kroužků?

- Dostatečně
- Nedostatečně

10) Vybral/a sis kroužek/kroužky?

- Sám/sama
- Přihlásili mě rodiče

11) Baví tě vybrané kroužky? (můžeš napsat, proč tě baví nebo naopak, proč tě nebaví)

- Ano, baví mě:

- Ne, nebaví mě:

12) Jak ses o kroužcích dozvěděl/a?

- Ve škole
- Od kamarádů
- Od sourozenců
- Od rodičů
- Jinde (napíš kde):

13) Věnuješ se kroužkům i mimo DDM? (pokud ano, napiš prosím jakým a kde)

- Ano, věnuji se kroužkům i jinde:

- Ne, dalším kroužkům se nevěnuji

14) Navštěvuješ nějaký volnočasový klub? Pokud ano, napiš prosím jeho název.

15) Co tě ve volnočasovém klubu nejvíce baví? (odpověz jen, když klub navštěvuješ)

16) Účastníš se příměstských táborů pořádaných DDM?

- Ano
- Ne

17) Na kolik takových táborů se během prázdnin většinou dostaneš?

- Žádný
- 1
- 2
- 3 a více

18) Chtěl/a by ses kroužkům, které navštěvuješ, věnovat i v budoucnosti?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne